

Marián Sekerák (2021): *Modely a teorie demokracie*

Brno: CDK. 439 s. ISBN 978-80-7325-524-4.

Acta Fakulty filozofické
Západočeské univerzity v Plzni /
West Bohemian Review of
Social Sciences & Humanities

2022, Vol. 14 (2), 31–33

DOI: <https://doi.org/10.24132/actaff.2022.14.2.4>

<https://actaff.zcu.cz/>

ISSN 2336-6346

This paper is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

V roce 2021 byla v brněnském *Centru pro studium demokracie a kultury* vydána poměrně obsáhlá monografie Mariána Sekeráka *Modely a teorie demokracie* vycházející v některých svých částech z autorovy dizertační práce obhájené na Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v roce 2017. Ambicí knihy je zmapování a analýza nejrůznějších konceptů demokracie především z období 20. a 21. století. Řadou témat, které kniha v jednotlivých kapitolách řeší, dobře zapadá do současných akademických diskuzí. Otázky demokracie, její kvality, podob a typů, ale také úpadků a krizí, do nichž se (na přechodnou nebo delší dobu) demokracie dostává, patří totiž celosvětově k nejčastěji zpracovávaným tématům jak na poli politické teorie a filozofie, tak empirické či srovnávací politické vědy.

Mimořádně zajímavá je v posledních letech především debata o úpadku či oslabení demokratických principů napříč zeměmi celého světa (srov. např. Levitsky, Ziblatt 2018). Témata jako „democratic backsliding“, „democratic erosion“, „illiberal turn“ nebo „swerve“ jsou též častým předmětem výzkumu v rámci tuzemské politologie. Velká část prací přitom stojí na empirických výzkumech a analýzách politické praxe (např. Guasti 2021), byť původní české texty z oblasti politické teorie/filozofie věnující se demokracii také existují (např. Znoj, Bíba, Vargovčíková 2014). Navíc se zdá, že jich v posledních minimálně deseti letech přibývá (srov. Bláha 2021), zejména ve srovnání s 90. léty a první dekadou nového tisíciletí, kdy normativně pojatých textů vznikalo naprosté minimum. Ve spojení s otázkou oslabení demokracie lze zmínit především nedávnou publikaci kolek-

tivu vedeného Pavlem Dufkem *Liberální demokracie v době krize* (Dufek et al. 2019). I když nenaplnuje některá očekávání vytvořená samotnými autory v úvodu textu (srov. např. Strnadová 2021), jedná se v českém prostředí fakticky o mimořádný počín a odrazový můstek k dalším konceptuálním analýzám.

Právě otázka krize (liberální) demokracie (a též její obrany) je rovněž jedním z dílčích témat, která jsou řešena v nové Sekerákově knize. Již v úvodu si klade Sekerák s odkazem na název výše zmíněného bestselleru *How democracies die* (Levitsky, Ziblatt 2018) otázku: „[...] *pokud demokracie neumírala během válečných hrůz, proč by měla umírat dnes, v době hospodářské prosperity, globální ekonomické i kulturní propojenosti a desítek let trvajících míru?*“ (s. 19). Pomineme-li určitý „euro-atlantický centrismus“, který je v prohlášení patrný díky „desítkám let míru“, jež se sice týkaly euroatlantického okruhu, méně ale již zbytku světa, otázka je navýsost aktuální. Úvod byl patrně psán nebo redigován v prvním roce světové pandemie covid-19. Od té doby se mnoho změnilo, jak s ohledem na dopady pandemické krize, tak s ohledem na dopady bezprecedentní ruské agrese vůči Ukrajině a též s ohledem na další krize souvisejícími s těmi výše jmenovanými. Dopady na demokracii, které lze s těmito proměnami sledovat nebo alespoň očekávat, činí tuto otázku ještě naléhavější. Sekeráková kniha na ni sice odpověď nenabízí (což ostatně ale není ani její ambicí), nicméně se s danou otázkou v různých modifikacích potkáváme napříč celým textem.

Knihu otevírá rozsáhlá předmluva Ivety Radičové, profesorky sociologie a bývalé sloven-

ské premiéry. Jde o text svým charakterem rozkročený mezi „esejem politickým“ a „esejem politologickým“, v němž Radičová na základě diskutování pojmů negativní a pozitivní svobody načrtává tři oblasti, které v zájmu zachování demokracie vyžadují pozornost. Jsou jimi (1) přehodnocení ekonomického růstu, (2) budoucnost vzdělání a zaměstnanosti a (3) obhajoba demokratických institucí. I když předmluva fakticky explicitně neodkazuje ke knize, již uvádí, nastolenými tématy a otázkami ji vhodně rámuje.

S výjimkou předmluvy, úvodu a poněkud úsporně pojatého závěru je kniha rozčleněna do třinácti kapitol. V té první autor načrtává možná pojetí demokracie a stručně představuje vývoj myšlení o demokracii. Činí tak na několika málo stránkách, což je míra zcela dostatečná vzhledem k záměru publikace. I vzhledem k rozsahu české produkce na téma dějin úvah o demokracii, respektive obecněji dějin politického myšlení, nemá smysl stále dokola reprodukovat Platónův nebo Aristotelův pohled. Sekerák se ve své publikaci důsledně drží představení (normativních i empirických) konceptů a modelů z období 20. a 21. století. Ovšem i u některých z nich (polyarchie nebo konsociační/konsensuální demokracie) můžeme v českém prostředí hovořit o adekvátním pokrytí dokonce i učebnicovými texty, Sekerákův výklad přitom nejde za jejich rámec (je to patrné především u Lijphartových konceptů). Některé další kapitoly představují krize, do kterých se demokracie dostávají, nebo výzvy, jimž čelí (např. kosmopolitní nebo monitorovaná demokracie), většina kapitol ale představuje jednotlivé koncepty a modely (liberální demokracie, procedurální přístupy k demokracii, polyarchie, participativní demokracie, deliberativní demokracie, epistemická demokracie, radikální demokracie, bránící se demokracie nebo postdemokracie), které jsou představeny především prostřednictvím významných autorů. Určitou záhadu představuje vzhledem k vnitřní struktuře kapitola *Demokratické modely pohledem komparativní politologie*, jež spojuje část věnovanou konsociační/konsensuální demokracii s podkapito-

lami o neliberální a delegativní demokracii, které patří mezi významné koncepty tzv. hybridních režimů a s Lijphartovou teorií nemají mnoho společného. Kapitola tak působí jakýmsi „zbytkovým“ dojmem. Kniha se pohybuje poměrně důsledně v rovině politické teorie, i otázky krize a výzev tak řeší v rovině teoretických perspektiv, ovšem s určitými úkroky směrem k praxi demokracie. Ve výsledku Sekerák zdařile ukazuje, jak odlišných podob a významů může pojem demokracie nabývat.

V publikaci možná poněkud překvapivě chybí hlubší diskuze ohledně vztahu populismu a demokracie. Pravděpodobně žádnému jinému tématu nevěnuje v posledních minimálně deseti letech světová politologie tolik prostoru, jako právě populismu, který je v recenzované knize zmíněn spíš jen okrajově. Přitom jeho vztah k otázkám populismu je zcela zjevný. I když bývá někdy chápán jako anti-teze demokracie, tento pohled není příliš obhajitelný. Populismus může mít totiž silně pro-demokratické i protidemokratické účinky. Ve svém principu je populismus jevem s veskrze demokratizačním potenciálem, nicméně je zároveň anti-pluralitní a anti-liberální. Neodmítá tedy ideu demokracie, ale její liberální podobu (navíc ani to ne zcela) (srov. např. Canovan 1999; Mudde, Rovira Kaltwasser 2017). Možná je ale dobře, že Sekerák ve své knize tomuto tématu více prostoru nevěnoval. Současná akademická debata je populismem jakožto „trendy tématem“ poněkud přesycena, populismus se začal využívat k vysvětlování jevů daleko lépe a přesněji zachytitelných jinými koncepty a je zjevně nadužívaný. Lze tedy vnímat spíše pozitivně, že populismus v tomto případě nezastínil jiná témata. Ostatně dobře dostupné literatury ke vztahu populismu a (liberální či jiné) demokracie existuje přehršel.

V úvodu autor deklaruje, že záměrem knihy je oproti některým dalším v českém prostředí existujícím titulům nabídnout text, který bude více analytický (s. 23–24). V tomto ohledu zůstaly bohužel ambice jinak zdařilého textu poněkud nenaplněné. I když náznaky analytického pojetí nacházíme, nepředstavují jednotlivé kapitoly (nebo kniha jako celek) sofistickou

konceptuální analýzu. Tomu odpovídá i pojetí závěru, jenž je vzhledem k rozsahu knihy (439 stran) mimořádně úsporný (tři strany textu) a je pojat spíše jako závěrečná úvaha než analytický závěr striktně analytického textu. To ovšem jakkoli nesnižuje kvalitu publikace. Ta dle mého soudu může vzhledem ke své přehlednosti a srozumitelnému jazyku posloužit jako výborná učebnice konceptů demokracie. V tomto ohledu se domnívám, že má potenciál „nahradit“ některé starší notoricky využívané texty (např. Hloušek, Kopeček 2007). Největší pozitivum textu spatřuji v kontaktu autora s probíhajícími odbornými diskuzemi a současnou světovou politologickou, respektive politicko-teoretickou/filosofickou tvorbou. Sekerák svůj text staví na dobré znalosti jak primárních textů rozebíraných autorů, tak aktuálních debat vedených o těchto konceptech. Seznam využití literatury je v tomto ohledu mimořádný. A platí to ještě silněji ve vztahu ke zdrojům českým a slovenským. Sekerák využívá v podstatě všechny relevantní české a slovenské publikace. Kniha tak též odráží specifické české a slovenské rámce a perspektivy výzkumu demokracie. Zároveň autor přidává ryze česká (respektive československá) témata – například reflexi diskuzí o krizi demokracie ve 30. letech 20. století.

I přes dílčí připomínky vznesené výše se domnívám, že informativní a systematicky deskriptivní (v menší míře též analytická) hodnota textu je značná. Osobně knihu považuji za nejlepší přehledový text věnující se konceptům a modelům demokracie vzniklý za dlouhou dobu v českém a slovenském prostředí. Text by tak neměl chybět v knihovně nikoho, kdo se zajímá o podoby, projevy a problémy současné demokracie.

Bibliografie

- Bláha, P. 2021. „Návrat politické teorie do Čech? Nad současnou produkcí české politické filozofie.“ *Politologická revue* 27 (2): 89–100.
- Canovan, M. 1999. „Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy.“ *Political Studies* 47 (1): 2–16, <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00184>.
- Dufek, P., J. Baroš, S. Bláhová, T. Křepeláková, P. Taufar. 2019. *Liberální demokracie v době krize: Perspektiva politické filosofie*. Praha a Brno: SLON a MUNI Press.
- Guasti, P. 2021. „Democratic Erosion and Democratic Resilience in Central Europe during COVID-19.“ *Czech Journal of International Relations* 56 (4): 91–104, <https://doi.org/10.32422/mv-cjir.1818>.
- Hloušek, V., L. Kopeček (eds.). 2007. *Demokracie: Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Levitsky, S., D. Ziblatt. 2018. *How Democracies Die*. Danvers: Crown.
- Mudde, C., C. Rovira Kaltwasser. 2017. *Populism. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, <https://doi.org/10.1093/actrade/9780190234874.001.0001>.
- Strnadová, L. 2021. „Liberální demokracie v době krize: Perspektiva politické filosofie [knižní recenze].“ *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni / West Bohemian Review of Social Sciences & Humanities* 13 (1): 93–97.
- Znoj, M., J. Bíba, J. Vargovčíková. 2014. *Demokracie v postliberální konstelaci*. Praha: Karolinum.

Vladimír Naxera
Západočeská univerzita v Plzni
vnaxera@kap.zcu.cz